

Pandemi Sürecinde Kemoterapi Tedavisi Gören Kadın Hastalarda Endişe ve Umud Düzeyi İlişkisi

Relationship Between The Level of Concerns and Hope Experienced by Female Patients Treated with Chemotherapy During the Pandemic Process

Bu çalışma 1. Uluslararası / 4. Ulusal Sağlık Hizmetleri Kongresi'nde (10-12 Haziran 2022 / Isparta) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Kübra KORKMAZ¹, **Kerime Derya BEYDAĞ^{2*}**

¹ Karacabey Devlet Hastanesi, Bursa, Türkiye.

² Yalova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Yalova, Türkiye.

Özet

Bu araştırma, kemoterapi tedavisi gören kadın hastaların pandemi sürecinde yaşadıkları endişe ve umut düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın örneklemini, 01/09/2020 ile 01/12/2020 tarihleri arasında bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Tıbbi Onkoloji ve Radyasyon onkolojisi servislerinde tedavi gören 150 kadın hasta oluşturmuştur. Veriler, Kişisel bilgi formu, Endişe Şiddeti Ölçeği ve Herth Umud indeksi ile elde edilmiştir. Araştırmada hastaların Endişe Şiddeti Ölçeği puan ortalaması 7,84±4,71 olarak bulunmuştur. Hastaların Hert Umud İndeksi toplam puan ortalaması 34,37±3,50; ölçek alt boyutlarından "Gelecek" alt boyutu puan ortalaması 11,31±1,48; "Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu puan ortalaması 11,26±1,73 ve "Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu puan ortalaması 11,79±1,36 olarak bulunmuştur. Hastaların Endişe Şiddeti Ölçeği Toplam puanı ile Hert Umud İndeksi toplam puanı arasında negatif yönde ve orta düzeyde ilişki saptanmıştır. Pandemi sürecinde kanser hastalarının bakım yönetiminde ulusal ve uluslararası güncel rehberlerin önerileri uygulanırken; hastaların endişe ve umut düzeylerini etkileyen psikolojik etmenlerde değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Endişe, kanser, umut

Abstract

This study was conducted to determine the relationship between the level of anxiety and hope experienced by female patients undergoing chemotherapy during the pandemic process. The sample of the descriptive study consisted of 150 female patients who were treated in the Medical Oncology and Radiation Oncology wards of a Training and Research Hospital between 01/09/2020 and 01/12/2020. Data were obtained with Personal Information Form, Worry Severity Scale and Herth Hope index. In the study, the average score of the Patient's Anxiety Severity Scale was found to be 7.84±4.71. The average score of the women's Hert Hope Index was 34.37±3.50; the average score of the "Future" sub-dimension "Positive readiness and expectation" was 11.26±1.73 and the average score of the sub-dimension "The bonds between himself and those around him" was found to be 11.79±1.36. A positive correlation was found between the Hert Hope Index sub-dimension mean score and the scale total average score. While applying the recommendations of current national and international guidelines in the care management of cancer patients during the pandemic process;

Psychological factors affecting the anxiety and hope levels of patients should also be evaluated.

Keywords: Cancer, hope, worry

Atıf için (how to cite): Korkmaz, K. & Beydağ K.D., (2024). Pandemi sürecinde kemoterapi tedavisi gören kadın hastalarda endişe ve umut düzeyi ilişkisi. Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,4(1), 23-23. DOI: 10.56061/fbujohs.1226762

Gönderi Tarihi: 30.12.2022, Kabul Tarihi: 17.08.2023, Yayın Tarihi: 03.05.2024

1. Giriş

Bireyin günlük yaşam dengelerini bozarak, bireyi ve ailesini fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik her alanda etkileyebilen kanser hem birey hem de aile için travmatik bir durumdur. Kanser, bireyin uyum mekanizmalarını etkilenmesine, geleceğe yönelik planlarını aksatmasına ve gücünü yitirmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, hasta ve ailesi, tedavi seyrinin belirsiz olması, kanserin beraberinde getirdiği belirsizlik, nüks etme korkusu, kontrol kaybı ve ölüm korkusuna bağlı endişe yaşayabilmektedir (Çetinkaya, 2006).

Umut, insanoğlunun varoluşundan bugüne yaşamına devam etmesini sağlayan, iyilik halini güçlendiren ve ruh sağlığını destekleyen süreçlerde kişilerin kullandığı kavramlardan biridir (Aydın ve ark., 2012). Umut, kanser hastalarının tedavisine devam etmelerini, kendilerini iyi hissetmeleri ve kaliteli bir hayat sürmelerini sağlayan unsurlardan birisidir (Tarhan & Bacanlı, 2015). Kronik veya ölümcül olabilen hastalıklarla mücadele eden bireylerde umut düzeyinin; yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve hatta hastalığın klinik seyrinde önemli bağlayıcı olduğu düşünülmektedir (Kavradım & Özer, 2014).

İmmün sistemi düşük olan kanser hastaları Covid-19'un olumsuz sonuçları açısından risk altındadır. Bu hastalarda bağışıklığın düşük olması, hastalığın daha çabuk ilerlemesine ve hastalığa bağlı ölümlere neden olmaktadır (Örün ve ark., 2020). Çin'de Covid-19 tanısı hastalar arasında mortalite oranı tüm hastalarda %2,3 iken, kanser hastalarında bu oran iki katından daha fazla bir riskle %5,6'ya ulaşmıştır (Öztürk & Çınar, 2021). Rührich ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında SARS-CoV-2 var olan kanser hastaları ile kanser olmayan hastalar karşılaştırılmış; kanser hastalarının sağ kalım oranlarının daha kötü olduğu belirtilmiştir (Rührich ve ark., 2021).

Pandemi sürecinde, onkoloji hastalarının tedavi süreçleri de etkilenmiştir. Hastaların tedavileri için hastaneye gitmek zorunda olmaları nedeniyle Covid-19'a yakalanma riskleri artmıştır. Hastaların enfekte olma kaygıları ve tedirginlik yaşamaları, tedavi sürecini ve hastane kontrollerinin normal periyodunda devam ettirememelerine neden olmuştur. Böylece kanserli hastalar ve aileleri için psikolojik olarak belirsizlik ve kaygı düzeyinin getirdiği baskılanmalar artmıştır (Mauri ve ark., 2020).

Kanserli bireylere bakım veren hemşireler, hastaları enfeksiyon etkenine karşı korurken, bir yandan da hastaların psikolojik iyi oluşlarını değerlendirmeli, endişe ve umutsuzluğa neden olan durumları saptamalıdır. Profesyonel desteğe gereksinim duyan hastalara yönelik girişimleri planlayarak, bu süreçte hastanın yanında olmalıdırlar. Hemşireler, profesyonel desteğe ihtiyacı olan hastaları uzmanlara yönlendirmeli, hastaların endişe düzeylerini azaltmaya yönelik gevşeme egzersizleri, baş

etme yöntemleri konusunda eğitimler planlamalı ve hastanın umut düzeyini arttırmaya yönelik tedavi süreci olumlu olan hastalarla etkileşimde bulunmalarını desteklemelidirler.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, pandemi sürecinde kemoterapi tedavisi gören kadın hastaların yaşadıkları endişe ve umut düzeyi ilişkisini belirlemektir. Araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Soruları

Bu çalışmada, aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

- Hastaların endişe şiddeti düzeyi nedir?
- Hastaların umut düzeyi nasıldır?
- Hastaların umut düzeyi ile endişe şiddeti arasında ilişki var mıdır?
- Hastaların umut düzeyi ve endişe şiddetini yordayan etmenler nelerdir?

2.3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Anadolu yakasındaki bir eğitim ve araştırma hastanesinde Eylül-Aralık 2020 tarihleri arasında kemoterapi tedavisi gören ve veri toplama tarihleri arasında hastaneye başvuru yapan 245 kadın hasta oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü Raosoft Örneklem büyüklüğü hesaplayışına göre, %95 güven aralığında ve %5 hata payına göre 150 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmaya, pandemi sürecinde kemoterapi tedavisi alan, çalışmaya katılmayı kabul eden, iletişim engeli olmayan tüm kadın hastalar dahil edilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Veri Araçları

Araştırma verileri, kişisel bilgi formu, Endişe Şiddeti Ölçeği ve Herth Umut indeksi ile elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacılar tarafından ilgili literatür doğrultusunda hazırlanmış (Choi ve ark., 2015; Doğan & Düzel, 2020; Güloğlu ve ark., 2020, Öztürk & Çınar, 2021), hastaların demografik özellikleri, hastalık özellikleri ve pandemi sürecindeki uygulamalarını sorgulayan 23 soruluk bir anket formudur.

Endişe Şiddeti Ölçeği, depresyon ve anksiyete bozukluklarında endişenin ayırıcı şiddetini ve aşırı endişeli bireylerin klinik özelliklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 8 soru ve tek alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek Gladstone ve ark. (2005) tarafından geliştirilmiş, Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Tunay ve Soygut (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek 0- Kesinlikle doğru değil 1- Kısmen doğru 2- Oldukça doğru 3-Tamamen doğru şeklinde 4'lü likert tipte puanlanmakta ve ölçekten alınan puanlar arttıkça endişe düzeyi artmaktadır. Ölçekten en az 0, en fazla 24 puan alınmaktadır. Ölçeğin cronbach alpha değeri ,88 olarak bulunmuştur (Tunay & Soygut, 2009). Araştırmada ölçeğin cronbach alpha değeri ,86 olarak bulunmuştur.

Herth Umut İndeksi (HUI); Kaye Herth (1992) tarafından geliştirilmiş, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Aslan ve arkadaşları (2007) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 12 maddeden “Gelecek” (1, 2, 6, 11’nci sorular), “Olumlu hazır oluşluk ve beklenti” (4, 7, 10, 12’nci sorular) ve “Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar” (3, 5, 8, 9’ncü sorular) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki 3’ncü ve 6’ncı sorular olumsuz ifadelerdir ve bu sorularda puanlama tersten yapılmaktadır. Ölçek toplam puanı 12-48 arasındadır ve yüksek puanlar, umudun yüksek olduğunu göstermektedir. Türkçe’ye çevrilen ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ,75 olarak bulunmuştur (Aslan ve ark., 2007). Bu çalışmada ölçeğin cronbach alpha değeri ,72 olarak bulunmuştur.

Veri toplama formları kadınların tedavi sürelerini aksatmayacak şekilde kendini rahat hissettiği dönemde kendilerine teslim edilmiş, sonrasında veri toplama formları kadınlardan teslim alınmıştır. Veri toplama süresi yaklaşık 5-7 dk sürmüştür. Veri toplama işlemi sonrasında sorusu olan hastaların soruları yanıtlanmıştır.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Veri toplama işlemi öncesinde, ölçeklerin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini yapan kişilerden ölçek kullanım izni ve bir Üniversitenin Etik Kurulu’ndan 22.07.2020 tarihinde 124/13 sayılı Etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayı sonrasında araştırmanın yapılacağı hastaneden kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan hastaların yazılı onamları alınmıştır. Araştırma süresince Helsinki Bildirgesi kurallarına uyulmuştur. Katılımcılara araştırmaya katılım konusunda özgür oldukları ve araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmayı bırakabilecekleri belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarının kimlik bilgileri verilmeden bilimsel amaçla yayınlanabileceği konusunda bilgi verilmiştir.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çalışmanın yapıldığı hastaneye başvuran kemoterapi tedavisi gören kadın hastaların verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır. Araştırma sonuçları, araştırmanın yapıldığı hastaneye başvuran kemoterapi tedavisi alan kadın hastalar için genellenebilir.

2.7. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin tanımlayıcı istatistiklerinde ortalama, standart sapma, medyan en düşük, en yüksek, frekans ve oran değerleri kullanılmıştır. Çalışmadaki ölçek puanları arasındaki ilişki spearman korelasyon analizi ile analiz edilmiş, ölçek puanlarını yordayan değişkenler için regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Hastaların yaş ortalaması 52,65 ±12,99 (min=20, maks=78) olarak bulunmuş; %87,3’ünün evli, %54,7’sinin ilköğretim mezunu ve %69,3’ünün bir işte çalışmadığı saptanmıştır. Hastaların %64,7’si gelirinin giderine denk olduğunu ve %82,7’si çocuğu olduğunu ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	n	%	
Hastaların Yaş ortalaması 52,65 ±12,99 (min=20, maks=78)			
Medeni durum	Evli	131	87,3
	Bekar	19	12,7
Kadınların öğrenim düzeyi	İlköğretim	82	54,7
	Lise	41	27,3
	Üniversite ve üzeri	27	18,0
Çalışma durumu	Çalışıyor	46	30,7
	Çalışmıyor	104	69,3
Gelir düzeyi	Gelir giderden az	43	28,7
	Gelir gidere denk	97	64,7
	Gelir giderden fazla	10	6,7
Çocuk varlığı	Var	124	82,7
	Yok	26	17,3
Toplam	150	100,0	

Min=Minimum, Maks=Maksimum

Hastaların %44,7'sinin 1-5 yıldır kanser hastası olduğu, %57,3'ünün kanser dışında başka kronik hastalığı olduğu ve %34'ünün meme kanseri olduğu belirlenmiş; %41,3'ünün hastalığın 3'üncü ve üzeri evresinde olduğu, %58,7'sinin kanser nedeniyle ameliyat olduğu ve %66'sının pandemi sürecinde 5 ve üzeri sayıda kemoterapi kürü aldığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Hastalıklarına İlişkin Özellikleri

Değişkenler	n	%	
Hastalık süresi	1 yıldan az	53	35,3
	1-5 yıl	67	44,7
	6 yıl ve üzeri	30	20,0
Başka kronik hastalık varlığı	Var	86	57,3
	Yok	64	42,7
Tanısı	Meme kanseri	51	34,0
	Kolon kanseri	23	15,7
	Jinekolojik kanser	31	20,7
	Akciğer kanseri	17	11,3
	Tiroid kanseri	17	11,3
	Diğer*	11	7,0
Hastalık evresi	Bilmiyor	23	15,3
	1.evre	28	18,7
	2.evre	37	24,7
	3 ve üzeri evre	62	41,3
Kanser nedeniyle ameliyat olma durumu	Evet	88	58,7
	Hayır	62	41,3
Pandemi süresinde alınan kür sayısı	1-4 kür	51	34,0
	5 ve üzeri kür	99	66,0
Toplam	150	100,0	

*Diğer (Mide kanseri, karaciğer kanseri, cilt kanseri, kemik iliği kanseri)

Araştırma kapsamındaki hastaların %45,3'ü pandemi döneminde zorunlu olduğunda dışarıya çıktığını, %51,3'ü dışarı çıkması gerektiğinde nadiren endişe yaşadığını ve %72'si dışarı çıkması gerektiğinde her zaman koruyucu ekipman kullandığını belirtmiştir. Hastaları %62,7'si bu süreçte ev ziyaretlerini kısıtladığını, %78,7'si virüse yakalanmaktan korktuğunu ve %73,3'ü virüsün kanserin gidişatını etkilemesinden endişe duyduğunu ifade etmiş; %52'si yakın çevresinde virüse yakalanan birey olduğunu, %83,3'ü pandemi sürecinde hastalık belirtilerinin değişmediğini ve %58'i pandemi sürecinde hastaneye gitmekten endişe duyduğunu belirtmiştir. Hastaların %54,7'si bu süreçte psikolojik desteğe ihtiyacı olmadığını ve %90'ını kendisine destek olan kişi olduğunu ifade etmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Hastaların Pandemi Dönemine İlişkin Özellikleri

Değişkenler		n	%
Pandemi sürecinde evde kalmaya devam etme durumu	Sürekli evde kalma	42	28,0
	Zorunlu olduğunda çıkma	68	45,3
	Çalışmaya devam etme	40	26,7
Dışarı çıktığında endişe yaşama durumu	Her zaman	64	42,7
	Nadiren	77	51,3
	Hiç	9	6,0
Dışarı çıkma durumunda koruyucu ekipman kullanma durumu	Her zaman	108	72,0
	Bazen	42	28,0
Ev ziyaretini kısıtlama durumu	Evet	94	62,7
	Hayır	56	37,3
Virüse yakalanmaktan korkma durumu	Evet	118	78,7
	Hayır	18	12,0
	Kararsız	14	9,3
Virüsün kanserin gidişatını etkilemesinden endişe duyma durumu	Evet	110	73,3
	Hayır	31	20,7
	Kararsız	9	6,0
Yakın çevresinde virüse yakalanan birey olma durumu	Var	78	52,0
	Yok	72	48,0
Pandemi sürecinde hastalık belirtilerinin kötüleşme durumu	Evet	25	16,7
	Hayır	125	83,3
Pandemi sürecinde hastaneye gitmekten endişe duyma durumu	Evet	87	58,0
	Hayır	43	28,7
	Emin değil	20	13,3
Bu süreçte psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu düşünme durumu	Evet	36	24,0
	Hayır	82	54,7
	Emin değil	32	21,3
Bu süreçte destek olan kişi varlığı	Var	135	90,0
	Yok	15	10,0
Toplam		150	100,0

Hastaların Endişe Şiddeti Ölçeği puan ortalaması $7,84 \pm 4,71$ olarak bulunmuştur. Hastaların Hert Umut İndeksi toplam puan ortalaması $34,37 \pm 3,50$ olarak; "Gelecek" alt boyutu puan ortalaması $11,31 \pm 1,48$; "Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu puan ortalaması $11,26 \pm 1,73$ ve "Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu puan ortalaması $11,79 \pm 1,36$ olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Endişe Şiddeti Ölçeği ve Hert Umut İndeksi Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamaları

Ölçekler	Ort	Ss	min	max
Endişe Şiddeti Ölçeği	7,84	4,71	0	21
Hert Umut İndeksi Toplam	34,37	3,50	25	43
"Gelecek" alt boyutu	11,31	1,48	8	15
"Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu	11,26	1,73	7	15
"Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu	11,79	1,36	8	15

Min= Minimum, Maks= Maksimum, Ort= Ortalama, Ss= Standart sapma

Hastaların Endişe Şiddeti Ölçeği Toplam puanı ile Hert Umut İndeksi toplam puanı arasında negatif yönde ve orta düzeyde ilişki saptanmıştır ($r_s: -,340$, $p < 0,01$). Endişe Şiddeti Ölçeği toplam puanı ile "Gelecek" alt boyutu; Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu ve "Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu puan ortalaması arasında negatif yönde zayıf ilişki saptanmıştır ($p < 0,05$). Hert Umut İndeksi ile Endişe Şiddeti Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında pozitif yönde ilişki saptanmıştır ($p < 0,01$) (Tablo 5).

Tablo 5. Endişe Şiddeti Ölçeği ve Hert Umut İndeksi Alt Boyut ve Toplam Ortalamaları Arasındaki Korelasyon

Değişkenler	Endişe Şiddeti Ölçeği	"Gelecek" alt boyutu	"Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu	"Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu	Hert Umut İndeksi Toplam
Endişe Şiddeti Ölçeği	r_s	-,253	-,279	-,242	-,340
	p	,002	,001	,003	,000
"Gelecek" alt boyutu	r_s	-,253	,556	,211	,782
	p	,002	,000	,010	,000
"Olumlu hazır oluşluk ve beklenti" alt boyutu	r_s	-,279	,556	,306	,851
	p	,001	,000	,000	,000
"Kendisi ve çevresindekilerle arasındaki bağlar" alt boyutu	r_s	-,242	,211	,306	,632
	p	,003	,010	,000	,000
Hert Umut İndeksi Toplam	r_s	-,340	,782	,851	,632
	p	,000	,000	,000	,000

r_s = Spearman korelasyon

4. Tartışma

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisinde kanser gibi ölüm oranı yüksek bir hastalıkla mücadele eden ve bağışıklık sistemi kemoterapi nedeniyle zayıflamış bireylerde endişe ve umut düzeyi ilişkisinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, kadınların %45,3'ü zorunlu olduğunda evden dışarı çıktığını, %72'si dışarı çıkması gerektiğinde her zaman koruyucu ekipman kullandığını, %67,2'si bu süreçte ev ziyaretlerini kısıtladığını ve %78,7'si virüse yakalanmaktan

korktuğunu belirtmiştir (Tablo 3). Bu sonuçlar, kadınların büyük çoğunluğunun pandemi sürecinde korku yaşadığını ve virüse yakalanmamak için gerekli önlemleri aldıklarını göstermektedir. Literatürde farklı örneklem grupları ile yapılan çalışmalarda, araştırma bulgusu ile benzer şekilde bireylerin pandemi sürecinde sosyal mesafeye uydukları, koruyucu ekipman kullandıkları ve bu süreçte kendisini hastalıktan korumaya çalıştığı yer almaktadır (Göksu & Kumcağız, 2020; Kılıç ve ark., 2020). Araştırma bulgusu ile benzer şekilde Altman ve Levkovich (2021) meme kanserli hastaların %95'inin insanlarla yakın temastan kaçındıklarını ve koruyucu uygulamalara maksimum düzeyde dikkat ettiklerini belirtmiştir.

Araştırma kapsamındaki hastaların endişe düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Bu sonuç, hastaların virüsün bulaşmasını engellemek için gerekli koruyucu önlemleri alıyor olmaları sebebiyle daha az endişe yaşadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Araştırma bulgusu ile benzer şekilde, Nacar ve arkadaşlarının (2018) meme kanserli kadınlarda gerçekleştirdiği çalışmada, kadınların %75,7'sinin endişe düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Literatürde, araştırma bulgusunun aksine pandemi döneminde kanser hastalarının endişe düzeylerinin ciddi düzeyde arttığına ilişkin çalışma yer almaktadır. Kosir ve arkadaşlarının (2020) İngiltere'de 18-35 yaş arasında 177 kanser hastası ile yapılan bir çalışmada, pandemi zamanında hastaların 1/3'ünün stres seviyelerinin yükseldiği, ortalama %60'ının ise pandemi öncesi zamana göre daha endişeli hissettikleri saptanmıştır. Çin'de Covid-19 vakalarının en çok artış gösterdiği zamanda aktif meme kanseri tedavisi gören kadınların endişe düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Juanjuan ve ark., 2020). Yapılan bir diğer çalışmada, pandemi koşullarının meme kanseri tedavisi gören hastalarının duygusal gerginlik ve endişe düzeylerini arttırdığı saptanmıştır (Ciążyńska ve ark., 2020). Önder ve arkadaşlarının (2022) ve Kazaz ve Yıldırım'ın (2023) çalışmasında da, kanser hastalarının Covid-19 pandemisi nedeniyle takip veya tedavilerindeki değişiklikler, tedavilerinin ertelenmesi nedeniyle kanserlerinin ilerlemesinden ciddi şekilde endişe duydukları belirlenmiştir.

Araştırmaya dahil olan kanser hastalarının umut düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Bir yandan kanser tedavisinin getirdiği olumsuz durumlarla baş etmeye çalışırken, bir yandan da salgının belirsizliği içerisinde kendini korumaya çalışan hastaların umut düzeylerinin yüksek olması sevindiricidir. Literatürde kanser hastası bireylerle yapılan çalışmalarda da, araştırma bulgusu ile benzer şekilde umut düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (Aslan ve arkadaşları, 2007; Erol, 2009; Felder ve arkadaşları, 2004; Jo ve Son, 2004; Somasundaram & Devamani, 2016). Araştırma bulgusundan farklı olarak Aydın ve Hosseinnezhad'ın (2022) Covid-19 pandemisi sürecinde kanser hastalarının yaşadığı sorunların ele alındığı çalışmada, kanser hastalarının sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları zorlukların, tedavi süreçlerindeki aksaklıkların ve hastaneye ulaşımında yaşanan zorlukların hastaların umutsuzluğa kapılmasına neden olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yer alan kanser hastası kadınların endişe düzeyleri arttıkça umut düzeyi azalmaktadır (Tablo 5). Pandeminin ilk başlarında, virüsün hastalık sürecine etkilerinin net bir şekilde belli olmamasının hastaların endişeye kapılmasına ve iyileşmeye dair umutlarının azalmasına neden olmuş olabilir. Güloğlu (2020) yaptığı çalışmasında Covid-19 pandemi sürecinde en çok

etkilenebilecek kişilerin riskli grupta olduğunu belirtmiş; kendini risk grubunda görenlerin genel umut düzeylerinin daha düşük ve endişelerinin daha çok olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Salehi ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında da, Covid-19 sürecinde artan duygusal stres, belirsizlikler nedeniyle hastaların tedavi bakım süreçleri ile ilgili endişelerinin arttığı ve bu durumda hastalarda umutsuzluk ve tükenmeye neden olduğu yer almaktadır. Benzer pek çok araştırmada, Covid-19 salgınında kanser hastalarının enfeksiyon ve virüsünü tedavi süreçlerine etkisi ile ilgili belirsizlikleri nedeniyle endişelerinin arttığı, tedavide yaşanan aksamalar nedeniyle umutsuzluğa kapıldıkları yer almaktadır (Papautsky & Hamlish, 2020; Patt ve ark., 2020; Tang ve ark., 2022).

5. Sonuç

Kemoterapi tedavisi gören kadın hastaların pandemi sürecinde yaşadıkları endişe ve umut düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, hastaların virüse yakalanmaktan korktuğu ve virüsün kanserin gidişatını etkilemesinden endişe duyduğu saptanmıştır. Kadınların endişe şiddetleri arttıkça, umut düzeyleri azalmaktadır. Bu süreçte kanser hastalarının bakım yönetimi, hastaların hayatta kalmasını sağlamak ve enfeksiyondan korumak amacı ile hazırlanan ulusal ve uluslararası güncel rehberlerin önerileri doğrultusunda sürdürülürken, hastaların endişe ve umut düzeylerini etkileyen psikolojik etmenlerde dikkate alınmalıdır. Kanser hastasına bakım veren hemşireler, hastaların psikolojik durumlarına etki eden durumları da saptayarak bakım süreçlerinde uygun girişimlere yer vermelidir. Hastalardan endişe ve umutsuzluk düzeyleri fazla olanların profesyonel destek alması konusunda cesaretlendirilmesi ve gerekli yönlendirmelerin yapılması önerilmektedir.

Yazarların Katkısı

Konu seçimi: KK, KDB; Tasarım: KK, KDB; Planlama: KK, KDB; Veri toplama ve analiz: KK; Makalenin yazımı: KK, KDB; Eleştirel gözden geçirme: KDB.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması olmadığı beyan edilmiştir.

Kaynakça

- Altman, S.S., & Levkovich, I. (2021). COVID-19 precautionary behavior among Israeli breast cancer patients. *Support Care Cancer*, 29(7), 4075-4080. <https://doi.org/10.1007/s00520-020-05948-2>
- Aslan, Ö., Sekmen, K., Kömürcü, Ş., & Özet, A. (2007). Kanserli hastalarda umut. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 18-24.
- Aydın, B., Kaya, S., Pala, H., & Sarı, S. ve ark. (2012). Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20, 827-836.
- Aydın, N., & Hosseinneshad, F. (2022). Covid-19 pandemisi sürecinde kanser hastalarının yaşadığı sorunlar: Nitel bir çalışma. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 16(3), 493-502. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.1066799>
- Choi, E., Lee, Y.Y., Yoon, H.J., Lee, S., Suh, M., Park, B., Jun, J.K., Kim, Y., & Choi, K.S. (2015). Relationship between cancer worry and stages of adoption for breast cancer screening among Korean women. *Plos One*;10(7), e0132351. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0132351>

- Ciażyńska, M., Pabianek, M., Szczepaniak, K., Ułańska, M., Skibińska, M., Owczarek, W., Narbutt, J., & Lesiak, A. (2020). Quality of life of cancer patients during coronavirus disease (COVID-19) pandemic. *Psychooncology*, 29(9), 1377-1379. <https://doi.org/10.1002/pon.5434>
- Çetinkaya, Y. (2006). *Kanser Hastalarına Bakım Verenlerde Stres, Stres Yaratan Durumlar ve Etkilerinin İncelenmesi* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Doğan, M.M., & Düzel, B.(2020). Covid-19 Özelinde Korku-Kaygı Düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 21-36. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Erol, C.E. (2009). *Kemoterapi Alan Hastalarda Algılanan Stresin Umutla İlişkisi* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi
- Felder, B.E. (2004). Hope and coping in patients with cancer diagnoses. *Cancer Nursing*, 27(4), 320-324.
- Göksu, Ö., & Kumcağız, H.(2020). Covid-19 salgınında bireylerde algılanan stres düzeyi ve kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 463-479. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44397>
- Güloğlu, B.,Yılmaz, Z., İstemihan, F.Y., Arayıcı, S.N. & Yılmaz, S. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde bireylerdeki anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 28(3), 135-150.
- Jo, K.H., & Son, B.K. (2004). The relationship of uncertainty, hope and quality of life in patients with breast cancer. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 34(7), 1184-1193.
- Juanjuan, L., Santa-Maria, C. A., Hongfang, F., Lingcheng, W., Pengcheng, Z., Yuanbing, X., ... & Chuang, C. (2020). Patient-reported outcomes of patients with breast cancer during the COVID-19 outbreak in the epicenter of China: a cross-sectional survey study. *Clinical Breast Cancer*, 20(5), e651-e662. <https://doi.org/10.1016/j.clbc.2020.06.003>
- Kavradım, S.T., & Özer, Z. C.(2014). Kanser tanısı alan hastalarda umut. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 154-164.
- Kazaz, S. N., & Yıldırım, A.(2023). Anxiety levels in cancer patients during the first months of the Covid-19 pandemic. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 13(1), 87-92. <https://doi.org/10.33631/sabd.1158643>
- Kılıç, M., Uslukılıç, G., Ok, Ş. (2020). COVID-19 pandemisi evde kal uygulaması: Toplumun tutum ve davranışları. *Bozok Tıp Dergisi*, 11(1), 63-76. <https://doi.org/10.16919/bozoktip.742491>
- Kosir, U., Loades, M., Wild, J., Wiedemann, M., Krajnc, A., Roskar, S., & Bowes, L. (2020). What was the impact of COVID-19 on adolescent and young adult cancer care and their wellbeing? Results from a crosssectional online survey conducted in the early stages of the pandemic. *PsyArXiv*, <https://doi.org/10.1002/cncr.33098>
- Mauri, D., Kamposioras, K., Tolia, M., Alongi, F., & Tzachanis, D. (2020). Summary of international recommendations in 23 languages for patients with cancer during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Oncology*, 21(6), 759-760. [https://doi.org/10.1016/S1470-2045\(20\)30278-3](https://doi.org/10.1016/S1470-2045(20)30278-3)
- Nacar, G.(2018). Kadınlarda meme kanseri endişe düzeyi ile erken tanı uygulama davranışları arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*,6(2),44- 53.
- Önder, A. H., Salim, D. K., Karaca, M., Bayram, S., Aydın, A., Gökteş, S., ... & Öztürk, B. (2022). Concerns and expectations of patients with cancer in the Covid-19 pandemic: A Prospective Cohort Study. *Cumhuriyet Medical Journal*, 44(4), 384-389. <https://doi.org/10.7197/cmj.1210488>
- Örün, H., Tulumtaş, Ö.S., & Akın, A.(2020). Kanser hastaları bağlamında risk gruplarının COVID-19'dan korunması ve dikkate alınması gereken bazı hususlar. *Sağlık ve Toplum Dergisi*,19, 98-102.
- Öztürk, A., & Çınar, D.(2021). COVID-19 pandemi sürecinde kanser bakım yönetimi. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 45-51. <https://doi.org/10.46413/boneyusbad.864878>
- Papautsky, E. L., & Hamlish, T. (2020). Patient-reported treatment delays in breast cancer care during the COVID-19 pandemic. *Breast cancer research and treatment*, 184(1), 249-254. <https://doi.org/10.1007/s10549-020-05828-7>
- Patt, D., Gordan, L., Diaz, M., Okon, T., Grady, L., Harmison, M., ... & Zhou, A. (2020). Impact of COVID-19 on cancer care: how the pandemic is delaying cancer diagnosis and treatment for American seniors. *JCO Clinical Cancer Informatics*, 4, 1059-1071. <https://doi.org/10.1200/cci.20.00134>

Rüthrich, M. M., Giessen-Jung, C., Borgmann, S., Classen, A. Y., Dolff, S., Grüner, B., ... & LEOSS Study Group. (2021). COVID-19 in cancer patients: clinical characteristics and outcome—an analysis of the LEOSS registry. *Annals of Hematology*, 100, 383-393. <https://doi.org/10.1007/s00277-020-04328-4>

Salehi, O., Alarcon, S. V., Vega, E. A., Kutlu, O. C., Kozyreva, O., Chan, J. A., ... & Conrad, C. (2022). COVID-19's impact on cancer care: increased emotional stress in patients and high risk of provider burnout. *Journal of Gastrointestinal Surgery*, 26(1), 1-12. <https://doi.org/10.1007/s11605-021-05032-y>

Somasunduram, O.R., Devamani, A.K. (2016). A Comparative study on resilience, perceived social support and hopelessness among cancer patients treated with curative and palliative care. *Indian Journal of Palliative Care*, 22(2), 135-140. <https://doi.org/10.4103/0973-1075.179606>

Tang, A., Neeman, E., Vuong, B., Arasu, V. A., Liu, R., Kuehner, G. E., Savitz, A. C., Lyon, L. L., Anshu, P., Seaward, S. A., Patel, M. D., Habel, L. A., Kushi, L. H., Mentakis, M., Thomas, E. S., Kolevska, T., Chang, S. B., & Permanente Medical Group Breast Research Collaborative (2022). Care in the time of COVID-19: impact on the diagnosis and treatment of breast cancer in a large, integrated health care system. *Breast cancer research and treatment*, 191(3), 665–675. <https://doi.org/10.1007/s10549-021-06468-1>

Tarhan, S., & Bacanlı, H.(2015). Sürekli Umut Ölçeği'nin (SUÖ) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 1-14.

Tunay, Ş., & Soygut, G.(2009). Endişe Şiddet Ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 68-74.

Vellone, E., Rega, M.L., Galletti, C., & Cohen, M.Z.(2006). Hope and related variables in Italian cancer patients. *Cancer Nursing*, 29(5), 356-366.

Yalçın, Y.(2015). Meme Kanseri Tanısı Almış Hastaların Teşhisten Önce Stresli Yaşam Olaylarıyla Karşılaşma Durumları ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Belirlenmesi [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.